

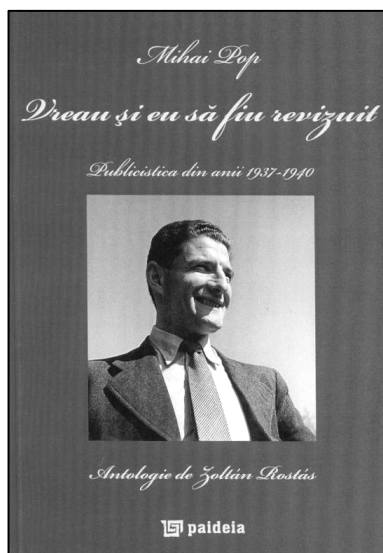
MIHAI POP, PUBLICIST

Jordan DATCU*

La sesiunea științifică națională „Mihai Pop”, care a avut loc, pe 26 noiembrie 2010, la Facultatea de Litere a Universității din București, Zoltán Rostás și-a prezentat ediția Mihai Pop, *Vreau și eu să fiu revizuit. Publicistica din anii 1937-1940* (Editura Paideia, 2010, 416 p.), o noutate absolută, fiindcă nimeni până atunci n-a știut și n-a vorbit despre această publicistică, despre care autorul ei l-a informat pe Mihail Straje, autorul *Dicționarului de pseudonime, alonime, anagrame, asteronime, criptonime ale scriitorilor și publiciștilor români* (Editura Minerva, 1973) că a semnat, sub pseudonimul Petre Buga, în „Azi” și în „Lumea românească”. Declarație pe care abia acum a descoperit-o eminentul cercetător care este îngrijitorul ediției.

În „Lumea românească”, ziar democrat de atitudine și informații, Mihai Pop a publicat, între 12 iunie 1937 și 30 octombrie 1938, 133 de articole, iar în „Azi” a publicat, între 19 februarie 1939 și 10 martie 1940, 22 de articole. Articole, precizăm îndată, de o mare diversitate tematică, predominante fiind problemele războiului care se anunța. Sunt însă și articole pe teme sociologice și culturale. Dintre cele culturale și literare, le amintim pe cele despre cartea pentru popor, edițiile definitive, rostul scriitorului, universitățile de provincie, dirijarea culturii, traducerile din literatura română (*Pădurea spânzuraților* de Liviu Rebreanu în cehă).

Problemele sociologice tratate, în cele două publicații, ambele conduse de Zaharia Stancu, nu ocupă decât un spațiu restrâns. Mihai

* Institutul de Istorie și Teorie Literară „George Călinescu”, București – România.

Pop, care făcuse parte, între anii 1929 și 1936, din grupul de cercetări sociologice al Institutului Social Român, era avizat asupra problematicii satului românesc și era preocupat de culturalizarea și ridicarea lui. Problema este văzută – scrie el – printr-o prismă individualistă, atomizantă, iar culturalizarea este realizată parțial și întâmplător sau, în orice caz, chiar atunci când se încearcă sistematizarea ei și acțiuni pe flanc, acestea nu pot să cuprindă decât puncte răzlețe sau sectoare geografice restrânse”. Părerea sa era, dimpotrivă, că se cerea „integrarea satului în structura modernă a țării și în procesul general de construire a satului românesc”, deci prin reforme structurale. Nu avea asupra satului românesc o viziune romantică, sămănătoristă, fiindcă știa bine că, prin ceea ce a avut specific etnografic și folcloric, prin economia sa arhaică, satul românesc se afla în plină destrămare. Are unele propuneri pentru procesul de înnoire a satului. Școlile Normale, spre exemplu, trebuie să devină practice și specializate, să nu neglijeze, bineînțeles, învățământul teoretic, însă să țină seama că România, în 1938, nu mai era „atât de «eminamente agricolă» și cu cât anii vor trece va fi mai puțin”. Școala cea nouă, cum o vedea sociologul, trebuia să vegheze, pe de altă parte, ca două caracteristici ale costumului național, adică valoarea estetică și autenticitatea, să fie păstrate, să fie ferite de standardizare, costumul național, când este purtat la anumite festivități, ca acelea școlare, să rămână național, iar nu naționalist, autentic, iar nu contrafăcut, vulgarizat, pocit. Spune toate acestea pentru că observă că vechiului costum îi este preferat „un fel de sumar costum de oraș”. Aceeași dezagregare o constată și în domeniul jocului popular, în loc de horă, sârbă și brâu dansându-se „în foarte multe locuri... tangoul sau foxul”. Fenomene care însă nu-l conving că este vorba de o dispariție a satului, dezagregarea cuprinzând „numai anumite forme”, care țin de satul patriarhal. Rămân însă unele particularități regionale și pe acestea trebuie să le protejeze școala. În proiectele ce se făceau pentru ridicarea satului, două realități, două tendințe – scrie sociologul – trebuiau să fie luate în calcul: „Tendința spre îmbucătățirea proprietății țărănești și tendința spre refacerea marii proprietăți rurale”. Comentează o concluzie a lui Dimitrie Gusti în urma unor anchete făcute, în 1938, de 55 de echipe regale studentești: „Este necesară – scrie Mihai Pop – pregătirea unei legislații de protecția muncii agricole, de limitare a cametei țărănești și de control al formelor în care se fac vânzările de terenuri pentru a nu lăsa să se

înăsprească raporturile dintre diferite pătri ale țărănimii”. În fața dezagregării satului tradițional, unii – scrie sociologul – au propus înfiptuirea satelor model, chestiune pe care o apreciază ca „una din multiplele erori izvorâte dintr-o falsă cunoaștere a realităților românești și dintr-o greșită concepție asupra rosturilor națiunii române”. Socotește că este greșită, iluzorie „încercarea de a fixa vechile forme ale vieții sătești, în sate model, chiar și dacă aceste sate ar fi stilizări ale vechilor tipuri de sate românești, adaptate cerințelor de viață modernă ale statului”. Dezagregarea satului tradițional este ireversibilă, fiindcă „nu este decât unul din fenomenele de adaptare a satului modern la noile și adevăratele lui rosturi”.

Cum am spus mai sus, cele mai multe articole ale lui Mihai Pop examinează aspecte ale conflictelor internaționale, când tratatele de pace erau amenințate, degingolada care a început în viața internațională în anul 1938, gândindu-se neîncetat la soarta României și exprimându-și consecvent atitudinea sa antirasistă, artirevizionistă, antifascistă, antifascismul – era clar pentru comentator – neavând o funcție civilizatoare. Sunt, de asemenea, multe articole care analizează realități politice românești. De câteva ori, o asemenea tematică cedează locul unor chestiuni culturale, literare, științifice, ca atunci când denunță purismul lingvistic în ipostaza lui nocivă, care cerea înlăturarea neologismelor, ca atunci când scrie, la trecerea în eternitate a lui Ovid Densusianu, unul dintre mentorii săi spirituali. „Spirit cu largi cuprinderi și cu adâncă înțelegere – scrie Mihai Pop –, dotat printr-o aleasă cultură, cu temeinice cunoașteri și cu fină sensibilitate, profesorul Ovid Densusianu n-a fost numai un filolog și n-a fost numai un profesor. A fost un adevărat om de cultură, a fost un învățat și un înțelept totodată. A fost dintre cei din care neamul românesc numără cu anii ce trec tot mai puțini”. Altă dată consemnează sărbătorirea la Academia Română a lui Dimitrie Gusti.

Prin importanța lor, prin tematica lor diversă și prin darul comentatorului de a discerne cu finețe realitățile anilor '40 ai secolului trecut, articolele din acest volum contribuie la cunoașterea mai nuanțată a lui Mihai Pop. Fiindcă despre el s-a scris (Ovidiu Bârlea, H. H. Stahl) sau s-a colportat oral că a scris puțin. Un reproș care i s-a adus mereu. Iată opinia lui H. H. Stahl exprimată în dialog cu Zoltán Rostás în cartea acestuia *Monografia ca utopie. Interviu cu Henri H. Stahl (1985-1987)* (Editura Paideia, 2000, p. 286). Reproducem și intervențiile interogatorului:

„Defectul este că nu scrie. Are relații, da, destul de importante, în străinătate, ca să capete premiul Herder pentru scrierile lui, care nu există. Apare cu trei pagini, o mică introducere, o mică prefață, o mică notiță... A condus acest Institut de Etnografie foarte bine, și cursul care l-a făcut la facultate, de etnografie, pare-se că a avut oareșicare rezultate. Adică, câțiva oameni i-a pus pe linia de plutire. Sunt însă oameni care zic că nu s-a purtat bine la etnografie, a fost părtinitor, de pildă s-a temut de Bârlea, care, într-adevăr, e un om foarte serios și publică lucrări de bază. Și l-a ținut așa, l-a pus deoparte, iar Bârlea să nu audă de Mișu Pop. Și mai sunt și alții.

– *În orice caz, studenții lui îl respectă.*

– Știe carte, fără nici un fel de îndoială. Și are o mare experiență de teren. Că a fost la Fundu Moldovei, a fost la Drăguș, a fost la Runcu, a fost la Cornova, așa că are experiență, știe.

– *Și e citit, vede lucrurile corespunzător.*

– Da, da, e la curent cu toată problema. Are acest singur defect clar, n-a pus mâna pe condei să scrie. Că lene o fi fost, sau teamă... că sunt mulți cărora le este teamă, să nu cumva să dea o lucrare care nu e la înălțimea la care ar dori să fie. Poate că nici nu are puterea de muncă și răbdarea să facă o lucrare la nivelul lui”.

Și încă un citat, de data aceasta din cartea lui Adrian Marino, *Viața unui om singur* (Editura Polirom, Iași, 2010, p. 169), în care autorul se referă la demersul unora în domeniul relațiilor externe: „Alții exploatau relațiile externe doar în interes pur personal. Un formidabil specialist al acestei metode a fost, în epocă, Mihai Pop. În țară n-a publicat... nici o singură carte. Dar printr-o gamă vastă de relații, colaborări și expedieri de extrase la reviste de mare prestigiu internațional de pe atunci (*Semiotica*, de pildă) a putut trece în străinătate, drept o mare somitate științifică. Un bluf absolut, extrem de eficace, totuși. Căci în astfel de domenii ceea ce contează nu este ceea ce «ești», ci doar ceea ce «pari»”. Adrian Marino, care n-a fost interesat de etnografie, folclor, de folcloriști, etnografi, sociologi, de muzee etnografice, de institute specializate în aceste domenii, se lansează în afirmații fără acoperire, fiindcă în anul 2000, când și-a încheiat cartea, Mihai Pop avea trei cărți, una dintre ele în colaborare, și o colecție de folclor regional, coordonată de el, și chiar în anul 2000 doi foști studenți de ai săi i-au strâns, în două volume, o serie de studii și articole, un al treilea volum apărând ulterior.

Volumul tipărit de Zoltán Rostás contribuie la lărgirea tematicii operei lui Mihai Pop și are și rostul de a diminua convingerea – și a unor tineri de astăzi (v. p. 19) – că acesta a fost „un tip oral”, că „a scris puțin”. Dar cartea are – spune editorul ei – și altă menire; pe lângă importanța de a comunica o „moștenire neștiută” o are și pe aceea de „a înțelege acțiunile și tendințele ulterioare ale profesorului, ca și pentru a îmbogăți imaginea deocamdată lipsită de nuanțe a școlii gustiene în perioada 1937-1940”.

Am câteva rezerve: cartea nu trebuia să fie subintitulată „antologie”, fiindcă, de fapt, cuprinde tot ceea ce a publicat Mihai Pop în „Lumea românească” și în „Azi”; trebuia să fie prevăzută cu un minim de note, prin care s-ar fi înțeles mai bine, spre exemplu, sensul articolului care a dat titlul cărții; în fine, ar fi trebuit ca numele autorului *Dicționarului de pseudonime* să fie dat corect, Straje, iar nu Streza, cum apare de două ori.

Se cuvine să lămurim față de ce decret de lege ia Mihai Pop atitudine critică în articolul său *Vreau și eu să fiu revizuit*, din „Lumea românească” (25 ianuarie 1938), lămurire cu atât mai necesară cu cât acest articol a fost ales ca titlu al cărții. Semnatarul articolului, în întregime critic, spune, între altele: „Voiam și eu să fiu revizuit, găsit cu cetățenia în neregulă și trecut în rândul acelor paria care de acum înainte nu vor mai putea să ocupe nici o slujbă, nu vor avea nici un drept politic, nu vor fi obligați să facă armată și vor fi tolerați în această țară atât cât bunul plac al guvernaților le va permite.” Scos în afara legii, adaugă el, nu va mai fi obligat să voteze cu guvernul, va fi „străin cu totul de rușinea fără seamăn a vieții noastre politice”, că tot ce va urma în viața politică nu-l va privi, că luându-i-se cetățenia va deveni „un adevărat internațional”, nu va mai apăra interesele vreunei puteri, va fi liber să iubească „numai pe om și omenia”. Articolul se încheie cu decepția sa că nu poate fi revizuit.

Mihai Pop combate, precizăm noi, decretul privind *Revizuirea cetățeniei*, apărut în „Monitorul oficial” (nr. 18, 22 ianuarie 1938), semnat de Carol al II-lea, Octavian Goga, Președintele Consiliului de Miniștri și de V. Rădulescu-Mehedinți, Ministrul Justiției. Este suficient să cităm articolul 5 din decret pentru a ne edifica asupra conținutului lui: „În termen de 30 de zile de la publicarea acestei legi în *Monitorul oficial*, primarii comunelor vor întocmi un tablou al evreilor înscriși în

registrele de naționalitate ale comunei. Înscierea făcută în temeiul unei hotărâri a comisiei de apel sau a unei hotărâri judecătorești, va fi menționată în tablou”.

Nu vrem însă să încheiem aceste însemnări cu reproșuri, ci să subliniem contribuția majoră a lui Zoltán Rostás, care își adaugă cu această nouă carte încă un titlu la volumele deja existente despre Școala de cercetare sociologică de la București, despre un reprezentant de marcă al ei.

Abstract

Starting from „Mihai Pop” National Scientific Session organized on 26 November 2010 within the Faculty of Letters of the University in Bucharest, where Zoltán Rostás presented the book by Mihai Pop, *I want to be reviewed too. The Papers Published During 1937-1940* (Bucharest, Editura Paideia, 2010, 416 p.), the author analyzes this last volume which contains papers of a great thematic variety, prevalent being those pertaining to matters related to the war to come. It also contains papers on important sociological and cultural aspects. Many of the papers analyze the Romanian political realities of that troubled period. Few times he refers to cultural, literary or scientific matters. By their importance, their varied topics, and the commentator’s gift of finely discerning the realities of the 1940s, the papers in this volume contribute to the better and more refined knowledge of the personality of Mihai Pop.